ANDOVER-HARVARD LIBRARY
AH 5736 F

Harvard Depository
Brittle Book

211
Dalman

Talm.
104

211
Dalman

LIBRARY

OF THE

DIVINITY SCHOOL.

Rec'd
10 March, 1893.

Schriften des Institutum Judaicum in Berlin No. 11.

WAS SAGT DER THALMUD ÜBER JESUM?

BEANTWORTET
DURCH MITTEILUNG DES UNCENSIERTEN GRUNDTEXTES
DER THALMUDISCHEN AUSSAGEN

VON

LIC. DR. GUSTAF H. DALMAN.

BERLIN,
H. REUTHER'S VERLAGSBUCHHANDLUNG
(H. REUTHER & O. REICHARD)
1891.

Digitized by Google

MAR 1 1923
Divinity School.

Vorbemerkung.

Die Untersuchung über die Bedeutung der auf Jesum bezüglichen Aussagen der thalmudischen Litteratur führt notwendig zu der Frage nach dem ursprünglichen Wortlaut dieser Aussagen. Da uncensierte Drucke nur Wenigen zugänglich sind, habe ich diese Frage zu beantworten übernommen, in der Hoffnung, dadurch allen Denjenigen, welche den wirklichen Thatbestand selbst kennen zu lernen wünschen, einen Gefallen zu erweisen.

Zur Feststellung der Texte sind außer den im Verlaufe dieser Arbeit genannten, folgende Ausgaben, bezw. Hülfsmittel benutzt:

1. Palästinischer Thalmud, Venedig, 1523/24.
2. Babylonischer Thalmud, Venedig: Berakhoth, Schabbath, Sota, Gittin, Sanhedrin, ʿAboda zara 1520; Chagiga 1521; Soph'rim 1522; Aboth 1526; ʿErubin, Kalla, Jebamoth 1528. — Varianten der von Rabbinovicz, Diqduqe Soph'rim, benutzten Handschriften sind beigegeben: M=München, O=Oxford, Fl=Florenz, K=Karlsruhe. Für die von R. nicht behandelten Traktate ist besonders ʿEn Jaʿaqob, Venedig 1546, verglichen.
3. Thosephtha, ed. Zuckermandel, Pasewalk 1880.

Die Seitenzahlen in den Überschriften verweisen auf die entsprechenden Stellen in H. Laible's „Jesus im Thalmud" (S. 1—39=„Nathanael" VI [1890] S. 1—39; S. 39—90= Nath. S. 73—124), welcher Arbeit diese Sammlung der thalmudischen Texte auch als Anhang beigegeben ist.

add.=addit, addunt. ‖ *om.=omittit, omittunt.*

G. D.

Digitized by Google

Inhaltsübersicht.

Seite

I. Ben Stada, Ben Pandera, Paphos ben Jehuda, Mirjam die Frauenhaarflechterin: Schabbath 104^b; Sanhedrin 67^a . . . 5

II. Karikatnr von „Evangelinm“: Schabbath 116^a 6

III. Das Weib des Paphos ben Jehnda: Gittin 90^a 6

IV. Marienlegende: Chagiga 4^b nnd Thosaphoth; Thosaphoth Schabbath 104^b 6

V. Mirjam Tochter Bilga's: pal. Sukka 55^d 7

VI. Die jerusalemische Urkunde: Jebamoth IV, 13 7

VII. Die Selbstanssage der Maria: Kalla 18^b 7

VIII. Jesus und Jehoschuaʿ ben Perachja: Sanhedrin 107^b; Sota 47^a; pal. Chagiga 77^d 8

IX. Der Zauberer Jesus: Thosephtha Schabbath XII 10

X. Das Selbstzeugnis Jesu: pal. Thaʿanith 65^b; Jalqut Schimʿoni zu 4 Mos. 23,7; Pesiqtha Rabbathi 100^b 10

XI. Jesus, ein Götzendiener: Sanhedrin 103^a; Berakhoth 18^a . . 11

XII. Bileam-Jesus: Sanhedrin 90^a. (100^b); Aboth V, 19; Sanhedrin 106^{ba} 12

XIII. R. Eliʿezer nnd Jaʿaqob aus Kephar Sekhanja: ʿAboda zara 16^b. 17^a; Qoheleth rabba zu 1,8 13

XIV. Imma Salome, Rabban Gamliel und der „Philosoph“: Schabbath 116^{ab} 14

XV. Die 5 Jünger Jesu: Sanhedrin 43^a 15

XVI. Der wunderthätige Jaʿaqob aus Kephar Sekhanja: pal. Schabbath 14^d; bab. ʿAboda zara 27^b 15

XVII. Noch ein wunderthätiger Christ: pal. ʿAboda zara 40^d; Qoheleth rabba zu 10,5 16

Digitized by Google

Seite

XVIII. Jesu Verurteilung: pal. Sanhedrin 25cd 17

XIX. Jesu Hinrichtung: Sanhedrin 43a, s. Nr. XV. 17

XX. Die Lehrhalle des Ben Pandera: Thargum scheni zu Esther 7,9 17

XXI. Jesus in der Hölle: Gittin 56b. 57a; Thosaphoth ʿErubin 21b 17

XXII. Mirjam, Tochter des ʿEli, in der Hölle: pal. Chagiga 77d . 18

XXIII. Jesus, Pilatus und Herodes, Vorfahren Haman's: Sophʿrim XIII, 6 18

XXIV. Anhang: Jesus im Zohar 19

Digitized by Google

I. Ben Stada, Ben Pandera, Paphos ben Jehuda, Mirjam die Frauenhaarflechterin. (S. 10.)

a) Schabbath 104^{b}.

תניא אמר להן רבי אליעזר לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו אמרו לו שוטה הוה ואין מביאין ראיה מן השוטים בן סטדא בן פנדירא הוא אמר רב חסדא בעל סטדא בועל פנדירא בעל פפוס בן יהודה הוא[1] אמו סטדא אמו מרים[2] מגדלא נשיא הואי[3] כדאמרי בפומבדיתא סטת דא מבעלה:

b) Sanhedrin 67^{a}.

ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזו כיצד עושין לו מדליקין לו את הנר בבית הפנימי ומושיבין לו[4] עדים בבית החיצון כדי שיהו רואין אותו ושומעין את קולו והוא אינו רואה אותן והלה אומר לו אמור מה שאמרת לי ביחוד והוא אומר לו[5] והלה אומר לו היאך נניח את אלהינו[6] שבשמים ונעבוד ע"ז אם חוזר בו מוטב ואם אמר כך היא חובתינו וכך יפה לנו העדים ששומעין מבחוץ מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו וכן עשו לבן סטדא בלוד ותלאוהו בערב הפסח. בן סטדא בן פנדירא הוא אמר רב חסדא בעל סטדא בועל פנדירא בעל פפוס בן יהודה הוא אלא אימא[7] אמו סטדא אמו מרים מגדלא נשי[8] הואי כדאמרי בפומבדיתא סטת דא מבעלה:

---

[1] M add. אלא ‖ [2] so auch O; M om. ‖ [3] M add. אלא ‖ [4] M ומשיבין ohne לו ‖ [5] M om. והוא אומר לו ‖ [6] M אבינו ‖ [7] M om. אימא ‖ [8] M נשיא

Digitized by Google

II. Karikatur von „Evangelium“. (S. 14, vgl. 65.)

Schabbath 116ᵃ (nach Ms. München).

רבי מאיר קרי ליה און גליון ר' יוחנן קרי ליה עון גליון:

III. Das Weib des Paphos ben Jehuda. (S. 26.)

Gittin 90ᵃ (vgl. Thosephtha Sota V, י).

תניא היה ר"מ אומר כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזרקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו ויוצא ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו וזו היא מדת כל אדם שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ופרומה משני צדדיה ורוחצת עם בני אדם:

רש"י: פפוס בן יהודה בעלה של מרים מגדלא נשיא וכשיצא מביתו לשוק נעל דלת בפניה שלא תדבר לכל אדם ומדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו:

IV. Marienlegende. (S. 28.)

a) Chagiga 4^b.

רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי ויש נספה בלא משפט אמר מי איכא דאזיל בלא זמניה אין כי הא דרב ביביי[1] בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות אמר ליה[2] לשלוחיה זיל אייתי לי[3] מרים מגדלא שיער[4] נשיא אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער[5] נשיא אמרי לך אמר ליה אי הכי[6] אהדרה[7] אמר ליה הואיל ואייתיתה ליהוי[8] למניינא:

b) Thosaphoth Chagiga 4^b. (S. 30.)

האי עובדא דמרים מגדלא נשיא בבית שני היה דהיתה אמו של פלוני[9] כדאיתא בשבת:

[1] M דימי ‖ [2] M om. ליה ‖ [3] M om. לי ‖ [4] M om. שיער ‖ [5] M om. שיער ‖ [6] M om. א"ל אי הכי ‖ [7] M אהדרינה ‖ [8] M תיהוי ‖ [9] 'En Ja'aqob ישו

c) Thosaphoth Schabbath 104^b (vgl. S. 30).

בן סטדא אור"ת דאין זה ישו הנוצרי דהא בן סטדא אמרינן הכא דהוה בימי פפוס בן יהודה דהוה בימי ר' עקיבא כדמוכח בפ' בתרא דברכות וישו היה בימי יהושע בן פרחיה כדמוכח בפ' בתרא דסוטה ולא כר' יהושע בן פרחיה שדחה לישו הנוצרי בשתי ידים ור' יהושע הוה קדים טובא לר' עקיבא: אמו מרים מנדלא נשיא היא והא דקאמר בפר' קמא דחגיגה רב ביבי הוה שכיח גביה מלאך המות כו' אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלה נשי' משמע שהיתה בימי רב ביבי מרים מגדלא נשיא אחרת היתה אי נמי מלאך המות היה מספר לרב ביבי מעשה שאירע כבר מזמן גדול:

V. Mirjam Tochter Bilga's. (S. 21 Anm.)

pal. Sukka 55^d.

בלגה לעולם חולקת בדרום מפני מרים בת בלגה שנשתמדה והלכה ונישאת לסרדיוט אחד משל מלכות בית יון ובאה וטפחה על גגו של מזבח אמרה לו לוקוס לוקוס אתה החרבתה נכסיהן של ישראל ולא עמדת להן בשעת דוחקן:

VI. Die jerusalemische Urkunde. (S. 31.)

Jebamoth 49^a, Mischna IV, 13.

אמ' ר"ש בן עזאי מצאתי מגלת יוחסין בירושלם וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש:

VII. Die Selbstaussage der Maria. (S. 33.)

Kalla 18^b (41^c ed. Ven. 1528).

(mit den Varianten der Ausgabe von N. Coronel: חמשה קונטרסים Commentarios quinque doctrinam talmudicam illustrantes, Massekheth Kala .... edidit Nathan Coronel, Wien 1864, Bl. 3^b.)

עז פנים ר' אליעזר אומר ממזר ר' יהושע אומר בן הנדה ר' עקיבא אומר ממזר ובן הנדה*. פעם אחת היו זקנים יושבים בשערי[1] ועברו[2] לפניהם שתי[3] תינוקות אחד כסה[4] את ראשו ואחד גילה[5] את

* Zusatz. ‖ [1] om. בשער ‖ [2] עברו ‖ [3] שני ‖ [4] גלה ‖ [5] כסא

ראשו זה שנילה את[1] ראשו אליעזר אומר ממזר ר׳ יהושע אומר בן הנדה ר׳ עקיבא אומר ממזר ובן הנדה. אמרו לו לר׳[2] עקיבא היאך[3] מלאך לבך לעבור על דברי חבריך? אמר להן[4] זה[5] אני אקיימנו. הלך אצל אמו של[6] תינוק וראה[7] שהיתה[8] יושבת ומוכרת קיטנית[9] בשוק. אמר לה בתי אם את אומרת[10] לי דבר[11] שאני שואלך[12] אני[13] מביאך לחיי עולם[14] הבא. אמרה לו השבע לי. היה ר׳ עקיבא נשבע בשפתיו[15] ומבטל[16] בלבו, אמר לה בניך[17] זה מה טיבו? אמרה לו כשנכנסתי לחופה נדה הייתי ופירש ממני בעלי ובא עלי[18] שושביני והיה[19] לי בן זה. נמצא התינוק[20] ממזר ובן הנדה. אמרו גדול היה ר׳ עקיבא שהוביש[21] את רבותיו. באותה[22] שעה אמרו ברוך ה׳ אלהי ישראל אשר גילה[23] סודו לר׳ עקיבא[24] בן יוסף:

VIII. Jesus und Jehoschua' ben Perachja. (S. 40.)

a) Sanhedrin 107^{b}.

תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחפו לנחזי בשתי ידים[25] ולא כרבי[26] יהושע[26] בן פרחיה שדחפו לישו[27] בשתי ידים[28] נחזי דכתיב .... ר׳ יהושע בן פרחיה מאי היא כדקטלינהו[29] ינאי מלכא לרבנן אזל רבי[30] יהושע בן פרחיה וישו[31] לאלכסנדריא של מצרים כי הוה שלמא שלח ליה שמעון בן שטח מיני ירושלם[32] עיר הקודש ליכי אלכסנדריא של מצרים אחותי[33] בעלי שרוי בתוכך ואנכי יושבת שוממה. קם אתא ואתרמי ליה[34] ההוא[35] אושפיזא עבדו ליה יקרא טובא אמר כמה יפה אכסניא זו אמר ליה[36] רבי עיניה טרוטות אמר ליה רשע בכך אתה עוסק אפיק ארבע מאות שיפורי ושמתיה אתא לקמיה כמה זימנין אמר ליה קבלן לא הוה קא משגח ביה יומא חד

---

[1] om. את || [2] om. || [3] איך || [4] להם || [5] om. || [6] add. אותו || [7] ומצאה || [8] שהיא || [9] קטנית || [10] תאמר || [11] add. זה || [12] אומר לך || [13] הריני || [14] העולם || [15] בשפתותיו || [16] add. לו || [17] בנך || [18] ובעלני || [19] ועברתי את זה || [20] אותו תינוק || [21] שהכחיש || [22] באותו || [23] ברוך שגלה || [24] לעקיבא || [25] M ידיו || [26] M כיהושע || [27] M לישו הנוצרי || [28] M ידיו || [29] M דכי קטלינהו || [30] M om. רבי || [31] M om. ישו || [32] M om. ירושלם || [33] M om. אחותי || [34] M om. ליה || [35] M בההוא || [36] M אמר ליה ישו

הוה קא קרי קרית שמע אתא לקמיה סבר לקבולי אחוי להו[1] בידיה הוא סבר מידחא דחי ליה אזל זקף לבינתא והשתחוה לה אמר ליה הדר בך אמר ליה כך מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ואמר מר ישו[2] כישף והסית והדיח את ישראל:

b) Sota 47ᵃ.

לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו אלישע מאי היא ...... יהושע בן פרחיה מאי היא כדהוה קא קטיל ינאי מלכא לרבנן שמעון בן שטח אטמינהו אחתיה רבי יהושע בן פרחיה אזל ערק לאלכסנדריא של מצרים כי הוה שלמא שלח ליה שמעון בן שטח מני ירושלם עיר הקודש לך אלכסנדריא של מצרים אחותי בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה אמר ש"מ הוה ליה שלמא כי אתא איקלעו להחוא אושפיזא קם קמייהו ביקרא שפיר עבדי ליה יקרא טובא יתיב וקא משתבח כמה נאה אכסניא זו אמר ליה רבי עיניה טרוטות אמר ליה רשע בכך אתה עוסק אפיק ארבע מאה שיפוריה ושמתיה כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה יומא חד הוה קרי קרית שמע אתא לקמיה הוה בדעתיה לקבוליה אחוי ליה בידיה סבר מידחא דחי ליה אזל זקף לבינתא פלחא אמר ליה חזור בך אמר ליה כך מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה:*

c) pal. Chagiga 77ᵈ.

יהודה בן טבאי הוון בני ירושלם בעון ממניתיה נשיא בירושלם. ערק ואזל ליה לאלכסנדריאה והיו בני ירושלם כותבין מירושלם הגדולה לאלכסנדריאה הקטנה עד מתי ארוסי יושב אצלכם ואני יושבת עגומה עליו. פירש מיתי נו אילפא אמר דבורה מרתה דביתא דקבלתן מה הוות חסירה. אמר ליה חד מן תלמידוי רבי עיינה הוות שברה. א"ל הא תרתיי גבך. חדא דחשדתני וחדא דאיסתכלת בה מה אמרית יאייא בריוא. לא אמרית אלא בעובדא. וכעס עליו ואזל:

---

[1] M ליה ‖ [2] M ישו הנוצרי ‖ * ʿEn Jaʿaqob add.: מאי עבד דאמר מר ישו הנוצרי כישף והסית והדיח והחטיא את ישראל:

IX. Der Zauberer Jesus. (S. 45.)

a) Schabbath 104ᵇ s. oben Nr. I.

b) Thosephtha Schabbath XII g. E. (ed. Zuckermandel S. 126).

המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרין אמר להם ר' אליעזר והלא בן סטדא לא למד אלא בכך אמרו לו מפני שוטה אחד נאבד את כל הפיקחין:

c) pal. Schabbath 13ᵈ.

הקורע על העור כתבנית כתב חייב הרושם על העור כתבנית כתב פטור אמר להן רבי אליעזר והלא בן סטדא לא הביא כשפים ממצרים אלא בכך אמרו לו מפני שוטה אחד אנו מאבדין כמה פיקחין:

X. Das Selbstzeugnis Jesu. (S. 48f.)

a) pal. Tha'anith 65ᵇ.

אמר רבי אבהו אם יאמר לך אדם אל אני מכזב הוא בן אדם אני סופו לתהות בו שאני עולה לשמים ההוא אמר ולא יקימינה:

b) Jalqut Schim'oni (Salonichi 1526) zu 4 Mos. 23, 7, nach Midrasch J'lamm'denu.

מברך רעהו בקול גדול כמה היה קולו של בלעם ר' יוחנן אמר ששים מילין ר' יהושע בן לוי אמר שבעים אומות שמעו קולו של בלעם ר' אלעזר הקפר אומר נתן האלהים כח בקולו והיהָ עולה מסוף העולם ועד סופו בשביל שהיה צופה וראה האומות שמשתחוין לשמש ולירח ולכוכבים ולעץ ולאבן[1] וצפה וראה שיש אדם בן אשה שעתיד לעמוד שמבקש לעשות עצמו אלוהַ ולהטעות כל העולם כלו לפי' נתן כח שקולו [l. בקולו] ששמעו כל אומות העולם[2] וכן היה אומר תנו דעתיכם שלא

[1] Ed. Frankf. 1687 om. וצפה--כלו || [2] Ed. Frankf. om. וכן--אלוה S. auch Bechaj zu 4 Mose 23,19 (Pesaro 1507) ובמדרש לא איש אל ויכזב לפי שצפה בלעם שעתיד אדם אחד להטעות את העולם ולומר שהוא אלוה התחיל צווח איש נעשה אלוה עתיד הוא להתנחם ואומר דבר ואינו יכול לעשותו שנאמר ההוא אמר ולא יעשה:

לטעות אחרי אותו האיש שנא׳ לא איש אל ויכזב ואם אומר שהוא אל הוא מכזב והוא עתיד להטעות ולומר שהוא מסתלק ובא לקיצים ההוא אמר ולא יעשה ראה מה כתיב וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משומו אל אמר בלעם אוי מי יחיה מאותה אומה ששמעה אחר אותו האיש שעשה עצמו אלוה:

c) Pesiqtha Rabbathi 100^b (Ausg. Friedmann).

אמר ר׳ חייא בר אבא אם יאמר לך ברא דזניתא תרין אלהים אינון אימר ליה אנא הוא דימא אנא הוא דסיני .... אמר ר׳ חייא בר אבא אם יאמר לך ברא דזניתא תרין אלהים אינון אימא ליה פנים בפנים דברו אלהים אין כתב כאן אלא דבר ה׳ עמכם:

XI. Jesus, ein Götzendiener. (S. 49.)

a) Sanhedrin 103^a.

לא תאונה אליך רעה שלא יבעתוך חלומות רעים והרהורים ונגע לא יקרב באהלך שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים כגון ישו הנוצרי:

b) Berakhoth 18^a.

כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי רב שמואל בר נחמני אמרו[1] ליה הכי אלופינו מסובלים[2] רב ושמואל ואמרי לה ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסבלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסבלים בייסורים אין פרץ שלא תהא סיעתינו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין יוצאת שלא תהא סיעתינו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין צוחה שלא תהא סיעתינו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח[3] תבשילו ברבים כגון[4] הנוצרי:

[1] M אמרי ‖ [2] M add. אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו מאי אלופינו מסובלים ‖ [3] M שיקדיח ‖ [4] M add. ישו

XII. Bileam-Jesus. (S. 51f.)

a) Sanhedrin XI, 90ª; Mischna X, 2.

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעולם הבא שנאמר ויתפלל אליו וישמע תחינתו וישיבהו ירושלם למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו ארבע הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי:

α) Sanhedrin XI, 90ª; Mischna X, 1 (S. 52 u. 53).

ר׳ עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי׳ רופאך:

β) Sanhedrin 100ᵇ (vgl. S. 53).

אף הקורא בספר החיצונים וכו׳ תנא בספרי מינים:

b) Aboth V, 19 (S. 55).

תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנ׳ ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

c) Sanhedrin 106ᵇ.

אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא מי שמיע לך בלעם בר כמה הוה אמר ליה מיכתב לא כתיב אלא מדכתיב אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם או בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע אמר ליה שפיר קאמרת לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם הוה כתיב ביה בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטילתיה[1] פנחס ליסטאה:

d) Sanhedrin 106ᵇ Ende (S. 56).

אמר רבי יוחנן דואג ואחיתופל לא חצו ימיהם תניא נמי הכי אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם כל שנותיו של דואג לא היו אלא שלשים וארבע ושל אחיתופל אינן אלא שלשים ושלש:

[1] Fl. קטל יתיה

e) Sanhedrin 106ª (S. 58).

אוי מי יחיה משמו אל אמר ריש לקיש אוי מי[1] שמחיה עצמו בשם אל:

רש"י: בלעם שמחייה עצמו בשם אלוה עושה עצמו אלוה ל"א מי שמחיה עצמו בשם אל כלומר אוי להם לאותן בני אדם שמחיין ומעדנין עצמן בעולם הזה ופורקין עול תורה מעל צואר' ומשנין[2] את עצמן:

XIII. R. Elî'ezer und Ja'aqob von Kephar Sekhanja. (S. 58f.)

a) ʿAboda zara 16^b, 17^a.

תנו רבנן כשנתפס רבי אליעזר[3] למינות העלוהו לגרדום לידון אמר לו אותו הגמון זקן שכמותך יעסק בדברים בטילים הללו אמ' לו נאמן עלי הדיין כסבור אותו הגמון עליו הוא אומר והוא לא אמר אלא כנגד[4] אביו שבשמים אמר לו הואיל והאמנתי עליך[5] דימום פטור אתה כשבא לביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קיבל עליו תנחומי' אמ' לו רבי עקיבא רבי תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתני אמר ליה אמור אמר לו רבי שמא מינות בא לידך והנאך ועליו נתפסת למינות אמ' לו עקיבה הזכרתני פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצתי אחד[6] מתלמידי ישו הנוצרי ויעקב איש כפר סכניא שמו אמר לי כתוב בתורתכם לא תביא אתנן זונה מהו לעשות הימנו[7] בית הכסא לכהן גדול ולא אמרתי לו כלום אמר לי כך לימדני ישו הנוצרי מאתנן. זונה קובצה עד אתנן זונה ישוב ממקום הטנופת באו למקום[8] הטנופת[9] ילכו והנאני הדבר על ידי זה[10] נתפסתי למינות ועברתי על מה שכתוב בתורה הרחק מעליה דרכך זו מינות ואל תקרב אל פתח ביתה זו הרשות ואיכא דאמרי הרחק מעלי' דרכך זו מינות והרשות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה:

---

[1] Jalqut Schim. Salonichi 1526 למי ‖ [2] 'En Jaʿaqob ומשמנין ‖ [3] M add. הגדול ‖ [4] M לאביו ‖ [5] M והאמנת עלי ‖ [6] M אדם אחד ‖ [7] M מהן ‖ [8] M עד מקום ‖ [9] M add. ישובו ‖ [10] M ועליו

b) Qoheleth rabba zu 1,8 (Pesaro 1519).

מעשה ברבי אליעזר שנתפס לשום מינות נטלו אותו הגמון והעלו על הבימה לדון אותו אמר לו רבי אדם גדול כמותך יעסוק בדברים בטלים הללו אמר לו נאמן עלי הדיין והוא סבר שבשבילו אמר והוא לא אמר אלא לשום שמים אמר לו מאחר שהאמנתי עליך אף אני הייתי סבור ואומר אפשר שישיבות הללו טועות הן בדברים בטלים הללו דימוס פטור אתה אחר שנפטר רבי אליעזר מן הבימה היה מצטער על שנתפש בצד מינות על דברי מינות נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו ולא קבל נכנס רבי עקיבא אצלו א"ל רבי שמא אחד מן המינין אמר לפניך דבר וערב לפניך אמר לו הן השמים הזכרתני פעם אחת הייתי עולה באיסטרטא של צפרי ובא אלי אדם אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו ואמר לי דבר אחד משום ישו בן פנדרא[1] והנאני הדבר ואותו הדבר היה כתוב בתורתכם לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב מה הן אמרתי לו אסורין. אמר לי לקרבן אסורין לאבדן מותר אמרתי לו ואם כן מה יעשה בהם אמ' לי יעשה בהן בתי מרחצאות ובתי כסאות אמרתי לו יפה אמרת ונתעלמה ממני הלכה לשעה. כיון שראה שהודתי לדבריו אמר לי כך אמר בן פנדרא מצואה באו ולצואה יצאו שנ' כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו יעשו כורסוון לרבים והנאני ועל אותו הדבר נתפשתי לשם מינות ולא עוד אלא שעברתי על מה שכתוב בתורה הרחק מעליה דרכך ..... זו המינות:

XIV. Imma Salome, Rabban Gamliel und der „Philosoph". (S. 62f.)

Schabbath 116^{ab}.

אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי הוה ההוא פילוסופא[2] בשבבותיה דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא בעו לאחוכי ביה אעיילא ליה שרגא דדהבא ואזול[3] לקמיה אמרה ליה בעינא דניפלגי לי בנכסי דבי נשי אמר להו פלוגו א"ל כתיב לן[4] במקום ברא ברתא לא תירות א"ל מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלי' אורייתא

[1] Thosephtha Chullin II,24 (ed. Zuckermandel S. 503): ישוע בן פנטירי || [2] M פלנספא קבא || [3] M ואזלה || [4] M באורייתא

Digitized by Google

דמשה ואיתיהיבתי[1] עון גיליון וכתיב ביה ברא וברתא כחדא ירתון
למחר הדר עייל ליה איהו חמרא לובא אמר להו שפילית[2] לסיפיה
דעון גיליון וכת׳ ביה אנא עון גיליון לא למיפחת[3] מאורייתא דמשה
אתיתי אלא לאוספי על אוריתא דמשה[4] אתיתי וכתיב ביה במקום
ברא ברתא לא תירות אמרה ליה נהור נהוריך כשרנא א״ל רבן גמליאל
אתא חמרא ובטש לשרגא:

XV. Die 5 Jünger Jesu. (S. 66f.)

Sanhedrin 43ª.

והתניא בערב הפסח[5] תלאוהו לישו[6] והכרוז יוצא לפניו מ׳ יום[7]
יוצא ליסקל על[8] שכישף והסית והדיח את ישראל כל מי שיודע לו
זכות יבא וילמד עליו ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב פסח[9] אמר עולא
ותסברא בר הפוכי זכות הוא מסית הוא[10] ורחמנא אמר לא תחמול ולא
תכסה עליו אלא שאני ישו[11] דקרוב למלכות הוה. ת״ר חמשה תלמידים
היו לו לישו מתאי נקאי נצר ובוני ותודה אתיוה למתי אמר להו מתי
יהרג הכתיב מתי אבוא ואראה פני אלקים אמרו לו אין מתי יהרג דכתיב
מתי ימות ואבד שמו אתיוה לנקאי אמר להו נקאי יהרג הכתיב ונקי
וצדיק אל תהרוג אין נקאי יהרג דכתיב במסתרים יהרג נקי אתיוה לנצר
אמר נצר יהרג דכתיב ונצר משרשיו יפרה אמרו ליה אין נצר יהרג דכתיב
ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב אתיוה לבוני אמר בוני יהרג הכתיב
בני בכורי ישראל אמרו לו אין בוני יהרג דכתיב הנה אנכי הרג את
בנך בכורך אתיוה לתודה אמר תודה יהרג הכתיב מזמור לתודה א״ל
אין תודה יהרג דכתיב זובח תודה יכבדנני:

XVI. Der wunderthätige Jaʿaqob aus Kephar Sekhanja. (S. 72.)

a) pal. Schabbath 14ᵈ unten.

מעשה בר׳ אלעזר בן דמה שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סמא[12]
משם של ישו פנדירא[13] לרפותו[14] ולא הניח לו רבי ישמעאל. אמר לו

[1] M ואיתייהבית ביה ‖ [2] M O שפילי ליה ‖ [3] ʿEn Jaʿaqob למיפק ‖ [4] M om. על אורית׳ דמשה ‖ [5] Fl בערב שבת ובערב הפסח ‖ [6] M add. הנוצרי ‖ [7] M add. ישו הנוצרי ‖ [8] M ליסקל ‖ [9] Fl בערב שבת ובערב הפסח ‖ [10] M ותסברא ישו הנוצרי בר הפוכי ליה זכות הוה מסית הוה ‖ [11] M add. הנוצרי ‖ [12] כפר סמא auch pal. ʿAb. zara 40ᵈ u. Thosephtha Chullin II,23 ‖ [13] Thosephtha ישוע בן פנטרא ‖ [14] pal. ʿAb. zara 40ᵈ add. אמר לו נימא לך בשם ישו בן פנדרא

אני מביא ראייה שירפאני. לא הספיק להביא ראייה עד שמת בן דמה. אמר לו ר' ישמעאל אשריך בן דמה שיצאת בשלום מן העולם ולא פרצתה גדירן של חכמים דכתיב ופורץ גדר ישכנו נחש ולא נחש נשכו אלא שלא ישכנו נחש לעתיד לבוא:

b) bab. ʿAboda zara 27^b.

מעשה בבן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב[1] איש סכניא[2] לרפאותו[3] ולא הניחו רבי ישמעאל ואמר לו ר' ישמעאל אחי הנח לו וארפא ממנו ואני אביא מקרא מן התורה שהוא מותר ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו ומת[4] קרא עליו ר' ישמעאל אשריך בן דמא שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה ולא עברת על דברי חביריך:

XVII. Noch ein wunderthätiger Christ. (S. 48, Z. 11; S. 71 ff.)

a) pal. ʿAboda zara 40^d (Varianten aus pal. Schabbath 14^d).

בר בריה[0] הוה ליה בלע אתא חד[5] ולחש ליה בשמיה דישו בן[6] פנדרא ואינשם מנפק[7] אמר ליה מאי[8] אמרת עלוי[8] אמר ליה למילת פלן. אמר[9] מה[10] הוה ליה אילו מית[11] ולא[12] שמע הדא מלתא.[12] והוות ליה כן כשגגה שיוצא מלפני השליט:

b) Qoheleth rabba zu 10,5 (Pesaro 1519).

בריה דרבי יהושע בן לוי הוה ליה חד בלעא אזל ואייתי חד מן אילין דבר פנדירא לאפקא בלעיה אמר ליה מה אמרת עלוי. אמר ליה פסוק פלן בתר פלן. אמר הוה נייח ליה דקבריה ולא הוה אמר עלוי הדין פסוקא, וכן הות ליה כשגגה שיוצא מלפני השליט:

---

[1] M יעקב מינא ‖ [2] M כפר סכניא Qohel. rabba zu 1,8 כפר שכניא ‖ [3] Qoh. rabba add. משום ישו בן פנדרי ‖ [4] M om. ומת ‖ [0] Nach dem Vorausgehenden der Enkel des Josua ben Levi. ‖ [5] חד בר נש ‖ [6] om. בן ‖ [7] כד נפק ‖ [8] מאן לחשתה ליה ‖ [9] אמר ליה ‖ [10] ניח ‖ [11] הוה מיית ‖ [12] ולא כן

XVIII. Jesu Verurteilung. (S. 73 f.)

a) Sanhedrin 67ª (s. oben No. I.)

b) pal. Sanhedrin 25ᶜᵈ.

המסית זה ההדיוט כו' הא חכם לא מכיון שהוא מסית אין זה חכם מביון שהוא ניסית אין זה חכם ביצד עושין לו להערים עליו מבמינין עליו שני עדים בבית הפנימי ומושיבין אותו בבית החיצון ומדליקין את הנר על גביו כדי שיהו רואין אותו ושומעין את קולו בדי[1] עשו לבן סוטדה[2] בלוד והבמינו עליו שני תלמידי חכמים והביאוהו לבית דין וסקלוהו:

XIX. Jesu Hinrichtung.

Sanhedrin 43ª (s. oben No. XV).

XX. Die Lehrhalle des Ben Pandera. (S. 83.)

Thargum scheni zu Esther 7,9 (Venedig 1591).

וכד חזא המן דלא משתמעין מילוי נטל איליא ובביתא על נפשיה במציעות גינת ביתנא. מתיב וכן אמר אציתו לי אילניא וכל שתיליא די שתלית מן יומי בראשית דבר המדתא בעי מיסוק לאכסנדריא דבר פנדירא.

XXI. Jesus in der Hölle. (S. 84 f.)

a) Gittin 56ᵇ, 57ª.

אנקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאינייורי אזל אסקיה לטיטוס בנגידא א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו לאידבוקי בהו א"ל מילייהו נפישין ולא מצית לקיומינהו זיל אינדי[3] בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב היו צריה לראש וגו' כל המיצר לישראל נעשה ראש א"ל דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי דפסיק אנפשיה בל יומא מכנסי ליה לקיטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימי אזל אסקיה לבלעם בנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה

[1] pal. Jebamoth 15ᵈ שכן ‖ [2] ebenda לבן סטרא ‖ [3] 'En Ja'aqob אגרי

ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה לא תדרוש שלומס וטובתם כל הימים אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל בשכבת זרע רותחת אזל אסקיה לישו׳ בננידא אמ׳ ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו א"ל טובתם דרוש רעתם לא תדרוש כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי אמר ליה בצואה רותחת דאמר מר כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם:

b) Thosaphoth zu ʿErubin 21ᵇ.

„מי כתיב לענ" מכל מקום אמת הוא שנדון בצואה רותחת כדאמרינן בהנזקין נבי ישו הנוצרי:

XXII. Mirjam, Tochter des ʿEli, in der Hölle. (S. 30.)

pal. Chagiga 77ᵈ (mit Varianten aus pal. Sanhedrin 23ᶜ).

וחמא למרים ברת[2] עלי בצלים רבי לעזר בר יוסה אמר[3] תלייא בחיטי ביזייא ר׳ יוסי בן חגינא אמר צירא דתרעא[4] דניהנם קביע באודנה אמר לון למה דא כן אמר ליה דהוות ציימה ומפרסמה ואית דאמרי דהוות ציימה חד יום ומקזה ליה תריי[5] אמר לון עד אימת היא כן אמ׳ ליה עד דייתי שמעון בן שטח ואנן מרימין לה מן גו אודנה וקבעין ליה גו אודניה:

XXIII. Jesus, Pilatus und Herodes, Vorfahren Hamans. (vgl. S. 29 u. 81.)

Soph'rim XIII, 6; Varianten aus Targum scheni zu Esther 3,1, Ven. 1591.

בתר פתנמיא האילין רבי מלכא אחשורוש ית המן בן המדתא אנגא[6] בר כוזא[7] בר אפוליטוס[8] בר דיוס[9] בר דיוסוס[10] בר פרום[11] בר נידן[12] בר

[1] ʿEn Jaʿaqob add. הנוצרי ‖ [2] בת ‖ [3] om. רבי לעזר בר יוסה אמר ‖ [4] ר׳ יוסי בן חנינא אמר צירא דתרעא statt ואית דמרין תרעא ‖ [5] om. אמר לון למה bis תריי דא כן ‖ [6] אגגיא בר סרח ‖ [7] בוזה ‖ [8] איפלוטס ‖ [9] דיוסף ‖ [10] דיוסים ‖ [11] פרום ‖ [12] מעדן

בעלקן[1] בר אוטימרוס[2] בר הדוס[3] בר הדורוס[4] בר שגר בר נגר בר פרמשתא בר ויזתא[5] בר עמלק בר לחינתיה[6] דאליפז בוכריה דעשו:

Die Geschlechtsfolge lautet mit Verdeutlichung der oft verstümmelten Namen: Haman, Hamdatha, Kuza (Gessius?), Pilatus, Dios (Zeus?), Jesus, Varus, Nedan (Nero?), Blakan (Flaccus?), Antipater, Hadus (Hadrian?), Herodes, Scheger (junges Kalb, Vitellius?), Naggar (Zimmermann), Parmeschta (Membrum virile), Wiztha (ויסתא Menstruation), ʿAmaleq, Eliphaz, Esau.

XXIV. Anhang: Jesus im Zohar. (S. 2.)

Zohar III, 282ª (Raʿjâ mehêmnâ).

Die Stelle ist verstümmelt in den ersten Ausgaben des Zohar, Mantua und Cremona 1560, wird nach einer orientalischen Quelle ergänzt von Mose Zakuth in Derekh Emeth (o. J. u. O. — nach Wolf, um 1663), erscheint zum ersten Mal vollständig im Text in Ausg. Konstantinopel 1736. Hier wird sie nach Ausg. Mantua 1560 und Derekh Emeth mitgeteilt. Die in Ausg. Mantua ausgelassenen Stellen sind durch Klammern eingefasst.

מסטרא דעבודה זרה אתקריאת שבתאי לילית אשפה מעורבת בנין דצואה מעורבת מכל מיני טנוף ושרץ דזרקין בה כלבים מתים וחמורים [מתים בני עשו וישמעאל רבהו[7] י"שו ומח"מד] דאינון כלבים מתים [קבורים בהו[8] איהי קבר דעבודה זרה דקברין לון ערלים[9] כלבים מתים] שקץ וריח רע מטונף מסורח משפחה בישא איהי סרכא דאחידא בערב רב מעורבים בישראל ואחידת בעצם ובבשר דאינון [בני עשו וישמעאל] עצם מת ובשר טמא בשר בשדה טרפה ועלה אתמר לכלב תשליכון אותו:

[1] בלעקן ‖ [2] אנתימרום ‖ [3] om. ‖ [4] הרידום ‖ [5] Tharg. scheni, Amst. 1670 add. בר אנג בר סומקי ‖ [6] לחינתה — Vgl. noch Joel Müller, Masechet Soferim, Leipzig 1878 S. XXII, Einl. S. 34, Anmerkungen S. 176. Der von Müller für diese Stelle gegebene Text ist ohne handschriftliche Bezeugung. ‖ [7] Ausg. Konstant. 1736 קבורים בה ‖ [8] בה ‖ [9] add. דאינון

Alle Rechte vorbehalten.

Digitized by Google

Schriften des Institutum Judaicum in Berlin.

1. **Marx**, Gust., Jüdisches Fremdenrecht, antisemitische Polemik und jüdische Apologetik. Berlin 1886, H. Reuther, (80 S.) M. 1.—.
2. **Strack**, H. L., Einleitung in den Thalmud. Leipzig 1887, J. C. Hinrichs (76 S. Lex. 8⁰). M. 1.20.
3. — — Jomâ. Der Mischnatraktat „Versöhnungstag" herausgegeben u. erklärt. 1888, H. Reuther (40 S.) M. —.80.
4. **Dalman**, Gust., Der leidende und der sterbende Messias der Synagoge im ersten nachchristlichen Jahrtausend. 1888, H. Reuther (IV, 100 S.) M. 2.—.
5. **Strack**, H. L., ʻAbodâ Zarâ. Der Mischnatraktat „Götzendienst," herausgegeben und erklärt. 1888, H. Reuther (36 S.) M. —.80.
6. — — Pirqê Abôth. „Die Sprüche der Väter," ein ethischer Mischnatraktat, herausgegeben und erklärt. 2. Aufl. 1888. H. Reuther (66 S.) M. 1.20.
7. — — Schabbâth. Der Mischnatraktat „Sabbath" herausgegeben und erklärt [Text unvokalisiert; in 3, 5, 6 vokalisiert]. Leipzig 1890. J. C. Hinrichs (78 S.) M. 1.50.
8. **Becker**, Wilh., Immanuel Tremellius. Ein Proselytenleben im Zeitalter der Reformation. 2. verbesserte Aufl. Leipzig 1890. J. C. Hinrichs. (60 S.) M. —.75.
9. **de le Roi**, Joh., Die evangelische Christenheit und die Juden unter dem Gesichtspunkte der Mission geschichtlich betrachtet. H. Reuther. Bd. I, 1884 (440 S.) M. 7.—. — Bd. II, 1891 (356 S.) M. 5.80. — Beide Bände zusammen M. 10.—. Der dritte (Schluß-)Band ist im Druck.
10. **Laible**, Heinr., Jesus Christus im Thalmud. Mit einem Anhange: Die thalmudischen Texte, mitgeteilt von G. Dalman. (96 u. 20 S.) H. Reuther 1891.

Druck von W. Drugulin in Leipzig.

4

Digitized by Google

Digitized by Google